

NÉPNYELV, NÉPHAGYOMÁNY.

Földberezített kincs a békésmegyei nép képzeletében.

Békés megyében végzett tárgyi néprajzi megfigyeléseim és gyűjtéseim közben a földberezített kincsre vonatkozó hiedelmeket, babonákat, mondásokat is feljegyeztem. A gyűjtött és közölt anyag Orosháza (O.), Nagyszénás (Nsz.), Kondoros (K.) és Békésszentandrás (Bsz.) községekből való.

A néphit szerint a kincs a tájból földrajzilag jól kiütköző helyen van elrejtve. A régiek leginkább halmokba ásták el, de található mocsaras, nádas helyen is, elhagyott folyómedrekben vagy a meder felett emelkedő magasabb partrésztelen: pl. Kondorostól ÉNy-ra a régi Kondor-ér partján épült Sovány-féle tanyánál vagy a nagyszénás—orosházi *födút* mellett lévő Vaskapunál, ahol régi folyómederből származó homok van felhalmozódva. Békésszentandrás határában a Gődény és Mogyorós halmokban van a kincs. A Gődény-halom K.-i oldalában csolnakban van a pénz, már próbálták kiásni azzal az ürüggyel, hogy téglát égetnek, de nem engedte meg a vármegye. Nagy, régi, széles kutakban is szokott kincs lenni s harangba téve van a kút fenekére süllyesztve. A dombokban lévő, ha sok, csolnakban, de leginkább bögrékbe, vassfazékba vagy üstbe van elásva. Ha valaki felbukik, azt szokták mondani: na itt van elásva nagyapám kincse (Nsz.).

A kincset kiásni legalkalmasabb éjszaka holdvilág mellett vagy téli ködös időben. Legjobb ha páratlan számú ember (3, 7, 9, legjobb a 7.) végzi az ásást. Munkaközben beszélni nem szabad. Jó, ha ásáskor fekete kakast (lehetőleg (5 frt-osat) vagy bárányt visznek magukkal. Ez szerencsét hoz számukra, sőt az is, ha éjszaka a harmadik kakaskukorékoláskor látnak munkához. Ha asszony van jelen, az szerencsétlenséget jelent. A nagyszénási határban, amikor két ember ásta a kincset, ásás közben kiment az egyiknek a felesége s őrizetlenül hagyta a tanyát. Egyszer csak azt veszik észre, hogy ég a tanyájuk. A tanya azért gyulladt ki, mert az asszony kiment a kincset ásókhoz.

Az ember éjszaka látja meg a kincset, amikor a helyén kék lángok csapnak föl a földből. Ilyenkor azt mondják, hogy *tisztul*. A néphit szerint minden hetedik esztendőben szokott tisztulni.

A földberezített kincs eredetére nézve fölvilágosítást nem tudnak adni. Néhány öreg azt mondotta, hogy a törökök idejében rejtették el. Maga a török vagy a szorongatott magyar nemesek.

Békésszentandrásan egy gazdánál megjelent a *tátos* s azt mondta, hogy a kamrába kincs van elásva. Este kezdik ásni, már az egyik ember meg is fogta az üst fülét, amikor a gyertya lángja elkapta az ingét (más változat szerint a gatyája akadt meg az ásóban) s mérgeiben elkáromkodta magát. Erre az üst nagy csörömpöléssel elszaladt. U. itt egy módos gazdához beállított valamikor egy török. Anélkül, hogy szólt volna valamit, a konyhaajtótól az udvar felé kilépett 7 lépést, elkezdett ásni s rengeteg kincset vett ki a földből, felrakta kocsijára, azután elhajtott Zimonyba.

Ha az ember az éjszakai kék bolygó lángra rádobja a mellényét, a mellény alól rögtön szedheti az arany pénzt (Bsz.). Nagyszénáson egy illető kék lángot látott felcsapódni a földből, erre levetette a csizmáját, piszkos kapcáját rádobta a lángra s a kapca alatt egy fazék aranyat talált.

Egy asszony gyerekágyat feküdt, amikor az asztal alatt kék lángot látott imbolyogni. Azt mondták néki, ott pénz van elásva s az tisztult (Bsz.).

Az ágy alatt ülő kotló akkor szokott a tojáson elpusztulni, ha alatta a földben kincs van. Egy illető, akinek így megdögölt a tyúkja, meg is álmodta ezt (Nsz.).

A kondorosi határban kincset talált valaki, de amikor hozzá ért, az mindig lejjebb sülyedt. A néphit szerint a kincs el volt átkozva s csak bizonyos jelszó elmondása után lehetett volna kivenni a földből. U. itt a Sovány-féle tanya alatt hatalmas üreg van. A tanya körül valahol a földben elásva ajtó van két akkora lakattal, mint a kemence előte.* Ezen az ajtón lehet lemenni a kincsekkel tele üregbe. A jelenlegi tulajdonos, egy 80 éves tót ember, tudja, hogy hol van az ajtó, de nem akarja elárulni még a fiainak sem, ami mindenki előtt érthetetlen.

A határban lévő kereszt tövébe kincset ásott el két ember. Meglátta ezt egy özvegy asszony, de csak akkor tudta kivenni, amikor két fiatal bárányt a saját emlőiből szoptatva felnevelt. A szoptatást két órákor kellett végeznie a templomküszöbön. A kincset is csak ebben az időben vehette fel (Nsz.).

Egy öt éves kislány kihajtotta legeltetni a libákat és kint a réten elaludt. Egyszer csak arra ébred, hogy a feje lángok-

* *Elöte*, kemencének sárból tapasztott ajtaja. Szerk.

ban áll s a hája egészen megfehéredett. Az öregek azt mondják, hogy kincsre feküdt épen olyankor, amikor az tisztult (Nsz.).

A nagyszénási határban a már fentebb is említett Vas-kapunál egy hatalmas fa van, amikor azt elültették, a csemete gyökerei alá kincset is ástak el. U. itt, amikor egy ember késő este ment hazafelé, észrevette, hogy szikrázik a föld. Másnap elment oda ásni s rézlábasban pénzt talált (Nsz.).

A csorvási határban szántott egy lány. Tükör volt nála s azon keresztül meglátta, hogy a közeli domboldalba kincs van elásva (Nsz.).

Orosházán az egyik gazda házában régi pince van. Azt gondolják, hogy kincs is lehet benne, mert amikor a jelenlegi tulajdonos nagyapja haldoklott, a halálos ágyán pénzt emlegett, de amikor le akarnak menni a pincébe, a láng mindig elalszik.

A Pénzes-Dénes családnak valamelyik őse úgy gazdaggott meg, hogy amikor kutyájával ment az országúton s megtelepedett egy fa alatt, a kutya elkezdett kaparni. Vasfazekat kapart ki, amely tele volt pénzzel. Dénes a talált pénzen földet vett (O.).

A Bagiak híres juhászok voltak valamikor a megyében. Egyszer az egyik Baginak partos helyre kölkedett a kutyája. Néhány nap múlva elment megnézni, hogy mi van a kutyakölkekkel. Nagy csodálkozására a kutyák alatt rengeteg pénzt talált (Nsz.).

A nagyszénási határban, az u. n. Döggúton egy domboldalba ásták a kincset, amely harangban volt. Már fel is húzták a harangot a gödör szájáig, amikor elszakadt a kötél. A harang vissza esett a gödörbe s összeomlott felette a föld.

Pusztaföldvár határában van a *harangos kút*. A kút felekén harangba rejtve kincs van s a harang minden hetedik évben megszólal. Egyszer ökrökkel ki akarták húzatni. Láncot akasztottak rá s az ökrök fel is húzták a harangot a kútkáráig, de ekkor egy fekete kutya jelent meg, az első ökör elé állt s azok egy lépést sem moccantak. A jelenlévők közül az egyik elkáromkodta magát s a kutyára akart ütni az ökrökhajtó ostorral, abban a pillanatban eltűnt a kutya, a lánc elszakadt, a harang visszasüllyedt a kútba. — Egyesek szerint senki sem fogja tudni kivenni, mert átok alatt van. Még eddig akárhányszor megpróbálták, a harang mindig mélyebbre süllyedt.

(Budapest.)

Gunda Béla.